

LUNDS
UNIVERSITET

EXAMENSARBETE VT 2021
MAGISTER I ÖVERSÄTTNING
DEL 2: ANALYS

Språk- och litteraturcentrum
Översättarutbildningen

Att avgöra betydelse

Om översättning av polysema ord
i ett samtal om vägen till tyranni

Författare:
Linus Klasson

Handledare:
Mari Mossberg, engelska
Philippe Collberg, svenska

Sammandrag

Den här uppsatsen tar sin utgångspunkt i en översättning från engelska av ett politiskt samtal i boken *Making Sense* av Sam Harris. Uppsatsen inleds med en källtextanalys och en redogörelse för den globala strategi som har använts vid översättningen. Därefter följer en översättningsanalys som behandlar översättningen av tre polysema ord – *denunciation*, *government* och *siloing (of information)* – vilka på olika sätt skapade problem under arbetet. Analysen belyser olika lokala strategier för att välja översättningsmotsvarigheter i enlighet med den översättningsstrategi som valts för texten.

Engelsk titel

Determining sense: On translating polysemous words in a conversation about the road to tyranny

Nyckelord

Polysemi, semantik, pragmatisk, funktionell översättningsstrategi

Innehåll

1 Inledning	4
2 Källtextanalys	4
2.1 Kontext	4
2.2 Ideationell struktur	7
2.3 Interpersonell struktur	9
2.4 Textuell struktur	12
2.5 Syntes	14
3 Överväganden inför översättningen	14
4 Översättningsanalys	16
4.1 Polysemi och betydelserelationer mellan ord i olika språk	17
4.2 <i>Denunciation</i>	18
4.3 <i>Government</i>	21
4.4 <i>Siloing of information</i>	25
5 Avslutning	28
Källförteckning	30

1 Inledning

Detta examensarbete behandlar översättningen av ett urval av ett kapitel i den engelskspråkiga boken *Making Sense* av Sam Harris, utgiven 2020 på förlaget Bantam Press. Boken innehåller transkriberade podcast-samtal, och det kapitel som utgör källtexten har titeln *The Road to Tyranny*. I detta kapitel samtalar Sam Harris med historieforskaren Timothy Snyder om olika faror som kan utgöra hot mot demokratin och leda till auktoritära regimskiften.

Denna uppsats inleds med en textanalys där källtextens mest framträdande särdrag presenteras, och därefter följer en beskrivning av de överväganden som gjorts inför översättningen. I den efterföljande översättningsanalysen behandlas några av de problem som uppkom under översättningsarbetet, och i denna del diskuteras hanteringen av tre ord i källtexten som på grund av sin polysema karaktär skapade svårigheter.

Exemplen ur källtexten är försedda med radnummer som hänvisar till arbetets översättningsdel och anger exemplet placering där.

2 Källtextanalys

Följande analys av källtexten utgår från den modell som beskrivs av Lennart Hellspång och Per Ledin i *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys* (1997). Analysen är strukturerad utifrån de sidor av en text som lyfts fram i modellen: kontext, ideationell struktur, interpersonell struktur och textuell struktur. Analysen avslutas med en kort syntes som sammanfattar huvuddragen i källtexten.

2.1 Kontext

Källtexten, *The Road to Tyranny*, är ett fristående kapitel i boken *Making Sense* av Sam Harris. Boken har undertiteln *Conversations on Consciousness, Morality and the Future of Humanity* och gavs ut på förlaget Bantam Press år 2020. Den utgörs av transkriberade och redigerade samtal utvalda av Sam Harris från hans podcast med samma namn som boken, *Making Sense*.

Harris är en amerikansk författare och filosof med en doktorsexamen i neurovetenskap. Hans första bok, *The End of Faith* från 2004, gjorde honom känd som en vass kritiker av religiös tro, och han är sedan dess en av USA:s mest välkända och kompromisslösa förespråkare av

ateismen. *The End of Faith* tilldelades 2005 års PEN Award for First Nonfiction, som är ett prestigefullt litteraturpris. Harris har sedan debuten fortsatt att skriva böcker och hålla offentliga föreläsningar inom ämnen som neurovetenskap, moralfilosofi och religion. Han är en utpräglad förespråkare av logiskt, rationellt tänkande, och i boken *The Moral Landscape: How Science Could Determine Human Values* från 2010 hävdar han att moraliska frågor kan besvaras vetenskapligt. Harris är i USA en välkänd intellektuell, och fem av hans böcker har nått New York Times Best Seller list. Hans verk har även blivit översatta till mer än tjugo språk. Harris är också kontroversiell i vissa intellektuella kretsar, främst på grund av sin skarpa kritik av kristendomen och islam.

Sedan 2013 har Harris drivit podcasten *Making Sense* och de senaste åren producerat i genomsnitt ett avsnitt i veckan. Podcasten har en stor och internationell lyssnarskara, och den har blivit utnämnd av Apple till en av "iTunes Best". Den har också fått en Webby Award för bästa podcast i kategorin vetenskap och utbildning. Detta är ett pris som ges av The International Academy of Digital Arts and Sciences och brukar kallas "internets Oscar". Podcasten är inte ämnad att vara underhållning utan syftar till att nå en djupare förståelse inom ämnen som etik, medvetandefilosofi samt politik, och den belyser och analyserar ofta aktuella händelser och samhällsprocesser. Avsnitten kan betecknas som filosofiska samtal där Harris bjuder in gäster som vanligtvis är meriterade forskare och experter inom sina områden, vilka utgör ämnena för de olika samtalen.

Elva av dessa samtal har valts ut och anpassats för skriftlig publicering och utgör boken *Making Sense*, där källtexten *The Road to Tyranny* ingår. Samtalen har inte varit föremål för någon omfattande språklig redigering vid överföringen till text, men varje podcastgäst, liksom Harris, har gjort många mindre tillägg för bokutgivningen för att tydliggöra sina ståndpunkter (Harris 2020:xiv). Dessutom finns inledande presentationer och hälsningsfraser inte med i textformen.

Making Sense utgavs på förlaget Bantam Press, som är en del av den stora internationella förlagskoncernen Penguin Random House. Bantam Press verksamhet utgörs, liksom Penguin Random House, av en väldigt omfattande och bred bokutgivning av både fack- och skönlitteratur. Förlaget ger ut böcker som når många läsare, och dess bokutgivning är del av en omfattande affärsverksamhet med syfte att skapa ekonomisk vinst. *Making Sense* tillhör dock inte förlagets storsäljare, utan kan antas tillhöra de böcker som ökar förlagets kulturella kapital mer än det ekonomiska.

Harris samtalspartner i källtexten är Timothy Snyder, som är en prisbelönt amerikansk historiker och författare. Han tog sin doktorsexamen i Oxford och blev sedermera historieprofessor vid Yale University. Hans specialområden är central- och östeuropeisk historia samt Förintelsen. Hans bok *On Tyranny – Twenty Lessons from the Twentieth Century* utgör utgångspunkten för samtalet i källtexten. Boken utkom 2017 och blev omtalad inte bara i USA, utan även i exempelvis Sverige. Den kom samma år ut i svensk översättning – *Om tyranni. Tjugo lärdomar från det tjugonde århundradet* – och kommenterades i svensk media och debatt (ex. Adler 2017, Gelin 2017).

Samtalet mellan Harris och Snyder ägde rum den 30 maj 2017, och det är starkt knutet till just denna tidsperiod. Det faktum att Donald Trump valdes till amerikansk president i november 2016 var anledningen till att Snyder skrev *Om tyranni*, och samtalet ägde rum i början av Trumps presidentperiod. Källtexten publicerades 2020 när Trump fortfarande var president, men har nu förlorat sin aktualitet när det gäller kopplingen till Trump. Texten är dock fortfarande relevant när det gäller frågan om hur samhällen kan fortsätta att präglas av en lyhördhet för den allmänna opinionen och bevara demokratin utan att ge vika för tyranni.

Texten präglas av en tydlig horisontell intertextualitet – den förhåller sig direkt till en annan text – eftersom dess utgångspunkt är Snyders bok *Om tyranni*. Det refereras till boken texten igenom, och det förekommer citat från den. Vidare hör texten hemma i en amerikansk samhällskontext. Den amerikanska kulturen är dock inte enhetlig, och det mest påtagliga när det gäller kulturkontexten är att texten tillhör en viss politiskt avgränsad del av den amerikanska kulturen. USA präglas politiskt av motstridiga kulturella drag som skapar samhällseliga spänningar. Harris och Snyder intar en position som intellektuella akademiker, och deras samtal ingår i en akademisk diskurs. De placerar sig också politiskt inom den amerikanska vänstern och står i stark motsättning till den delen av USA:s befolkning som befinner sig till höger på den politiska skalan, framför allt genom att stödja Donald Trump. Detta framkommer tydligt genom att texten ingår i en politisk diskurs som uttrycker liberala värderingar och som kännetecknar den akademiska och intellektuella sfären i USA.

Den tänkta läsaren av *Making Sense* är någon som hyser intellektuella intressen och är engagerad i filosofiska frågor. Det avsnitt ur *Making Sense* som utgör källtexten, *The Road to Tyranny*, är dock mer politiskt, och det exkluderar läsare som sympatiserar med Trump. De som läser källtexten delar med all sannolikhet de politiska värderingar som uttrycks i den.

Undertiteln till *Making Sense* är *Conversations on Consciousness, Morality and the Future of Humanity*, vilket visar på att genren är nedtecknade samtal. Det finns drag av intervju eftersom Harris leder samtalet och är den som ställer frågor, men texten tillhör inte genren journalistisk intervju; det är inte primärt en utfrågning genom enbart frågor och svar. Det rör sig snarare om ett resonerande, politiskt samtal eftersom det sker ett utbyte av synpunkter och eftersom Harris formulerar och utvecklar egna åsikter och resonemang.

2.2 Ideationell struktur

Makrotemat för källtexten *The Road to Tyranny* är boken *Om tyranni*, som Timothy Snyder skrev efter Donald Trumps seger i det amerikanska presidentvalet 2016. Snyder var uppenbart bekymrad efter detta val och varnar i sin bok för aktuella hot mot demokratin som liknar dem som uppkom under 1900-talets första hälft. *Om tyranni* handlar om vad historien har att lära oss om sådana situationer.

Källtexten är monotematisk eftersom den har ett makrotema som är överordnat de andra temana som tas upp. Förutom att ange Snyders bok som makrotemat kan detta uttryckas ur en annan aspekt, nämligen ämnet för boken – demokratin skörhet. Källtextens rubrik, *The Road to Tyranny*, gör detta makrotema explicit. Texten följer sedan en temadisposition där olika underordnade teman på ett additivt sätt tas upp som olika aspekter av det övergripande temat.

Den översatta delen av källtexten innehåller tio replikskiften i vilka först Harris och sedan Snyder talar. Detta gör att texten kan delas in i tio avsnitt som bildar innehållsstrukturen. De tio avsnitten har som makroteman: 1. Bakgrund till boken (*Om tyranni*). 2. Bokens syfte och angelägenhet. 3. Historielöshet och vad historien har att lära oss 4. Reaktioner på globalisering. 5. Antidemokratiska värderingar inom USA:s regering. 6. Lydnad och anpassning kontra motstånd mot totalitarism. 7. Ryssland och den amerikanska högern. 8. Fenomenet att människor tar del av olikartad information ("informationsbubblor"). 9. Angreppet på fakta och sanning. 10. Det begränsade språket i media.

Texten har ett tydligt subjektsperspektiv med två subjekt som kommer till uttryck språkligt genom personliga pronomen och innehållsmässigt genom åsikter och värderingar. Det finns alltså två text-jag och två författarperspektiv. Historikern Snyder har ett utifrånperspektiv där han vill beskriva världen på ett sakligt sätt utifrån en historisk blick. Hans avsikt är att förmedla fakta för att underbygga sin argumentation. Texten har också ett genomgripande

jämförelseperspektiv; det är samtiden som skildras, och dagens situation relateras till dåtid. Det tidiga 1900-talet, som ledde till totalitarism i form av fascism, nazism och kommunism jämförs med vår tid, och Snyder ser paralleller mellan de två epokerna. Utifrån detta jämförelseperspektiv görs analogier mellan nutid och dåtid:

- (1) And maybe most interestingly, in the late nineteenth century we had much the same worldview as in the late twentieth century (r. 260-263) [...] And yet that globalization ended in, as we all know, the First World War, the Great Depression, and the Second World War. (r. 268-271)
- (2) That's clearly happened in the United States in the twenty-first century. Something similar happened in Central Europe in the early twentieth century. (r. 301-304)

Snyder påtalar att den nuvarande globaliseringen inte är den första, utan att det skedde en likartad process i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Han hävdar också i (1) att det finns stora likheter mellan vår världsbild och den som dominerade då – att globaliseringen enbart skulle leda till framsteg och mer upplysthet. Han varnar sedan för att globalisering kan medföra starka motreaktioner, vilket skedde under början av 1900-talet, och att en konsekvens av detta blev två världskrig och den ekonomiska krisen däremellan. Det som jämförs i (2) handlar också om dessa två tidsmässigt åtskilda globaliseringsprocesser. Globalisering medför ojämlikhet, vilket skapar missnöje och förbittring bland människor som ser sig som offer i denna process. Det är detta som Snyder menar har skett i dagens USA, och samma sak skedde i Europa i början av 1900-talet.

Det historiska jämförelseperspektivet genomsyrar texten och det finns ett antal kärnmeningar som uttrycker Snyders uppfattning att vi har mycket att lära av historien:

- (3) This is a good example of how we're trapped in the present and have trouble seeing the past. (r. 244-247)
- (4) Part of the point of history is to recognize that democracy isn't automatic and there are plenty of people who don't like it. (r. 402-405)

I (3) pekar Snyder på vår oförmåga att ta till oss lärdomar från historien eftersom vi är så upptagna av samtiden. I (4) poängterar han att historisk kunskap är viktig för demokratin och att vi med denna kunskap kan bli mer medvetna om demokratins skörhet och om att det finns reella hot mot den.

I följande citat framträder kärnan i det som Snyder vill förmedla och det som var hans huvudsakliga syfte med att skriva *Om tyranni*:

- (5) I didn't write the book as a direct response to Trump as a person, but rather as an invitation to citizens to be alert and broaden our sense of what can happen. The

whole point of the book is that we have to expand our political imagination beyond the unreflective day-to-day sense of the normal. (r. 53-60)

Här betonar Snyder vikten av vaksamhet och av att reflektera över och reagera på det som inte är normalt i politiskt avseende. Att vidga vår förståelse för vad som kan hända innebär just att dra lärdom av historien. Textens makroproposition kan därför uttryckas som: *För att förhindra ett totalitärt regimskifte måste vi lära av historien och vara vaksamma*. Denna makroproposition är en uppmaning som uttrycker icke-faktisk behövlighet, och den visar tydligt på textens argumenterande karaktär.

2.3 Interpersonell struktur

Med begreppet interpersonell struktur syftar Hellspong och Ledin (1997:158) på det mönster som en text ritar upp för sitt samspel med läsaren, främst via språkhandlingar, attityder och ramar. Eftersom *The Road to Tyranny* är en dialog och situationskontexten ett samtal är det dock relevant att först analysera hur relationen mellan samtalets två deltagare yttrar sig. Textens form som transkriberat samtal gör att strukturen är förhållandevis lös och bygger på associationer och interaktionen mellan samtalspartnerna. Det finns dock en viss stadga i strukturen genom att Harris oftast ställer direkta frågor som besvaras av Snyder. Det är Harris podcast och bok, och Snyder är inbjuden som gäst. Därför är Harris den som styr samtalet och tar upp temana för diskussionen. I början av samtalet antar därför Harris en roll som liknar en intervjuare, men han blir efterhand mer som en samtalspartner; de direkta frågorna försvinner och samtalet flyter på genom att de två kommenterar och spinner vidare på varandras inlägg. Även om Harris inte heller inledningsvis är neutral i förhållande till ämnet uttrycker han mot slutet betydligt mer av sina egna tankar och åsikter, men i egenskap av gäst utgör Snyder den centrala rösten, och det är hans åsikter som står i fokus.

Eftersom *The Road to Tyranny* är ett samtal är det de två interlokutörerna som tilltalar varandra med *you* och sig själva med *I*, och det finns andra språkliga signaler i texten som visar på interaktionen mellan dem. Så här inleder Snyder två av sina repliker:

- (6) Thank you for putting the question so boldly, because it's an important one. (r. 170-172)
- (7) Yes. This is one reason I'm so careful with language in the book (r. 932-933) [...] I'll put a more optimistic spin on your comments: I agree with your premises, but we're not really trapped by all this. (r. 942-944)

Dessa exempel visar på det samförstånd och jämbördiga förhållande som råder mellan de två deltagarna. I det första av de ovanstående citaten bekräftar Snyder att Harris ställer en viktig

fråga och tackar honom för detta. I det andra citatet instämmer han i Harris synpunkter och bekräftar att han håller med innan han vidareutvecklar tankegången.

En annan tydlig signal på att texten återger ett samtal är när Harris vid ett tillfälle använder sig av ironi när han inleder en replik med: *Okay, on that happy note, I want to get directly into your book...* Han menar här motsatsen till det han säger; det som Snyder just har sagt uppfattar han som allt annat än *on a happy note*. Han använder denna ironi för att understryka det allvarliga och olycksbådande i Snyders replik, och ironin förutsätter och bekräftar en gemenskap i föreställningar och värderingar mellan de båda.

För att övergå till den interpersonella strukturen såsom den definieras av Hellspong och Ledin (1997) – den relation som texten upprättar mellan sändare och mottagare – kan det konstateras att det i texten inte finns några direkta läsartilltal annat än Snyders uppmaningar och förslag på hur ”vi” kan agera för att förhindra ett auktoritärt regimskifte. Pronomenet *we* refererar oftast till ”vi alla” eller ”vi amerikaner”, men ibland syftar det på ett ”vi” som bara innefattar Snyder och Harris, och i förlängningen de som delar deras åsikter och värderingar. Detta ”vi” kontrasteras mot de som inte delar dessa värderingar, i följande citat den amerikanska högern:

(8) You and I might still think about the Cold War when we think of Russia, but the modern American right no longer does. (r. 642-645)

Texten innehåller en hel del värdeord som uttrycker främst negativa attityder gentemot Donald Trump och den politiska högern. Trump betecknas som *demagogue* och han sammankopplas med lögnar och inkompetens. Ofta är dock dessa attityder underförstådda, och de framstår som självklara i den diskurs som texten ingår i. Därför förekommer det implicita värderingar där åsikter uttrycks som fakta, som i exemplet: *And even though this administration is in many ways incompetent, and we sometimes laugh at its messaging...* (r. 979-982). Här är attityden inbäddad i en bisats och framstår som ett objektivt sakförhållande. Harris och Snyder ger inte uttryck för några motsättningar i detta avseende, utan de är hela tiden överens och delar uppfattning. Det är tydligt att de ingår i samma värdegemenskap, så värdeorden bekräftar och förstärker en samhörighet. De som läser texten är med största sannolikhet också en del av denna värdegemenskap.

De citat som förekommer i källtexten kommer uteslutande från Snyders bok, och eftersom han deltar i samtalet är det inte fråga om inbäddning med andra röster än textens sändare. Men det finns citattecken i texten, och de utgörs av fiktiva anföringar som Snyder lägger i munnen

på sina meningsmotståndare. Det är alltså inga egentliga citat, utan hypotetiska formuleringar som uttrycker det som Snyder vänder sig emot. Exempel på dessa formuleringar inom citattecken är de som följer efter Snyders påpekanden *The fascist says...* (r. 812-813) och *And the Communist says...* (r. 819).

Texten är som påpekats starkt argumenterande, och de följande citaten exemplifierar på vilket sätt argumenten ofta uttrycks:

- (9) We adopted various versions of a story whereby human nature would lead to the so-called free market, which would in turn lead to democracy and enlightenment, which would lead to peace, or something like that – all of which is ahistorical nonsense. All these teleological stories are basically wrong. (r. 202-212)
- (10) The American right looks at Russia and sees a model of an antiterrorist, religion-loving leadership. That, of course, is complete manufactured hogwash. It's just as bogus as the image of the Soviet Union in the 1930's that buffaloes the American left. (r. 645-651)

I (9) avfärdar Snyder tron på ständiga framsteg och en alltmer omfattande upplysning som ”historielöst nonsens”, och i (10) beskriver han den amerikanska högerens bild av Ryssland som ”fullständigt fabricerad rappakalja” (*complete manufactured hogwash*). Dessa ord kommer från historieprofessorn Snyder som uttalar sig som expert. Hans utsagor uttrycker hela tiden en faktisk modalitet; han använder inga modala markörer eller garderingar. Han är säker på sin sak och menar att han grundar sig på objektiva, historiska fakta. Han använder också understrykningar för att markera sin övertygelse och förvissning, som i svaret på frågan om det finns personer i och omkring Trumps regering som hyser odemokratiska åsikter: *So yes, I would say that clearly there are people who have antidemocratic thoughts, absolutely!* I denna mening finns tre ord som fungerar som understrykningar (*yes, clearly* och *absolutely*). Men Snyder använder så starkt värderande ord och uttrycker sig med en sådan tvärsäkerhet att han möjligen kan framstå som arrogant. Trots den objektiva utgångspunkten präglas det han säger av subjektivitet, och objektiva fakta tycks blandas med politiska åsikter.

Följande citat återger det ställe i texten där Harris tydligast uttrycker sina egna åsikter:

- (11) What has been infuriating to me, more than anything else, has been this assault on truth, this eroding of the norms of honest conversation. There should be personal shame associated with failing to acknowledge established facts. There should be reputational costs. No one should listen to you if you're sufficiently out of register with what is well known to [be] true, and you perversely deny the obvious. (r. 766-776)

Här är det alltså Harris som förmedlar starka åsikter med tydliga värdeord. Angreppen på sanningen har gjort honom rasande, och han menar att dessa angrepp borde medföra personlig

vanära och ett nedsolkat rykte. Ett mycket starkt värdeord är adverbet *perversely*, som Harris använder för att beskriva förnekandet av sanningen (...*and you perversely deny the obvious*). Återigen bekräftar dessa formuleringar samhörigheten mellan de två samtalspartnerna, och mellan dem och läsarna som kan förmodas ingå i samma värdegemenskap.

2.4 Textuell struktur

Texten binds samman genom referensbindning, och en dominerande ledfamilj är Snyders bok *Om tyranni*. Det framgår tydligt att boken är utgångspunkten för diskussionen, och både Harris och Snyder refererar till den genom hela samtalen. Oftast utgörs sambandsledet av *the book*, men det finns också pronominaliseringar (*it*). Dessutom nämns ofta *lesson*, vilket refererar till boken genom delidentitet (boken utgörs av tjugo lärdomar och har undertiteln *Twenty Lessons from the Twentieth Century*). Harris citerar också avsnitt ur boken och hänvisar till den genom fraser som *you write*, *you say* och *you're talking about*. Harris och Snyder utgör också två ledfamiljer och benämns med pronomen (*I* och *you*). En annan animat referent är Donald Trump, som oftast benämns Trump eller Mr. Trump. Han förekommer också i andra uttryck genom association, till exempel *the 2016 election*, och är förknippad med nyckelord som *authoritarianism*, *right-wing* och *antidemocratic tendencies*. Slutligen är *history*, och genom association *historians*, en ledfamilj i texten, vilket speglar dess innehåll med det historiska perspektivet.

Texten innehåller vissa nyckelord som kan delas in i två ideationella kategorier som speglar den ideologiska motsättning som kännetecknar texten. Den första kategorin utgörs av *authoritarianism*, *right-wing*, *antidemocratic*, *Fascism* och *Communism*. I den andra kontrasterande kategorin finns främst nyckelordet *democracy*, men även *free/freedom*, *facts* och *truth*. Ett annat centralt ord är *inequalities*, som genom att vara förknippat med en starkt negativ värdering speglar textens politiska retorik som hör hemma till vänster. Andra ord hör hemma i en akademisk diskurs, såsom *lapidary* (lapidarisk, koncis), *aphoristic* (aforistisk, karaktär av visdomsord), *provincialism* (provinsialism) och *kleptocratic* (kleptokratisk, tjuvaktig statsmakt).

Det finns samtidigt en hel del vardagliga, talspråkliga ord och uttryck som visar på att situationskontexten utgörs av ett samtal. Exempel på informella ord som är klart vardagliga är *hogwash* (rappakalja), *buffalo* (förvirra) och *bamboozle* (lura, kollra bort). Dessa ord

betecknas som vardagliga i *Norstedts engelsk-svenska ordbok – professionell*, men de är inte slangord som gemene man i USA använder. De kan antas höra hemma i sammanhang av mer vårdat språk och vara uttryck som exempelvis akademiker använder i samtal. Även om orden inte är typiska slangord signalerar de talspråk, och varken Snyder eller Harris skulle använda dem i sitt skrivande. Ett annat talspråkligt drag i texten är att många meningar inleds med konjunktionen *and*, vilket speglar talets spontana karaktär. Denna additiva koppling kännetecknar det oplanerade talet eftersom det i detta är svårt att där integrera information i mer hypotaktiska konstruktioner (Lagerholm 2008:333-334). I texten bevaras alltså denna sammanbindande struktur mellan meningarna som är typisk för talspråk. Däremot finns inga avbrutna meningar, rättelser, pauser eller tvekan. Inte heller förekommer i texten några anakoluter, som också är typiska för talet och innebär att ett yttrande byter syntaktisk struktur mitt i en mening (Lagerholm 2008:187-188). Även om både Snyder och Harris är ytterst skickliga talare visar textens avsaknad av dessa talspråkliga drag på att samtalet med största sannolikhet redigerats för såväl podcasten som för bokutgivningen.

Texten präglas även av en blandning av informella uttryck och ett mer högtravande språk:

(12) You know, we imagine these guys in uniform striding across the stage of history and doing whatever they want. (r. 444-446)

Denna mening från Snyder inleds med ett tilltal som tillhör det informella samtalet, och meningen innehåller även de vardagliga uttrycken *these guys...doing whatever they want*. Samtidigt finns i meningen ett mer högtravande bildspråk – *striding across the stage of history*. Det finns fler exempel på bildspråk i texten, som när Harris talar om *the tide of history* (r. 143), och Snyder använder sig dessutom av en rad retoriska figurer:

(13) We overestimate how much we deserve our luck, and we underestimate how easily we could get unlucky. (r. 128-130)

Meningen i (13) innehåller en parallellism eftersom de två huvudsatserna inleds med *We overestimate how...* respektive *we underestimate how...* Denna parallellism utgör också en antites. Även följande citat uttrycker en tydlig antites; de två meningarna inleds med *If there was no collusion...* respektive *If there was collusion*, vilket också ger en parallellism.

(14) If there was no collusion, then fine, there was no collusion. If there was collusion, it benefits us all to know about it. (r. 697-700)

Snyder uttrycker sig också på vissa ställen på ett utpräglat aforistiskt sätt:

(15) One test of whether you are a free person is whether you can change your mind. If you haven't changed your mind on a major issue, you have a problem with freedom (r. 691-695)

(16) We're not really free unless we can put matters in our own words. (r. 979-980)

Ovanstående två citat har den kärnfullhet och karaktär av visdomsord som kännetecknar aforismer, och exemplen visar på att Snyder är en skicklig retoriker med stor erfarenhet av att uttrycka sig i både skrift och tal.

2.5 Syntes

Sammanfattningsvis kan *The Road to Tyranny* karakteriseras som en förhållandevis abstrakt text. Den handlar om abstrakta historiska och samhällseliga processer, och är inte en scenisk beskrivning av hur människor konkret agerar. De centrala orden är också abstrakta och ingår i en samhällsvetenskaplig och politisk diskurs. Texten präglas också av subjektivitet, och sändarna Harris och Snyder visar klart sina attityder, ofta på ett engagerat och känsloladdat sätt. Trots att texten återger ett samtal är den ganska koncentrerad och inte så pratig som ett samtal lätt skulle kunna vara; till viss del kan det säkert förklaras av redigeringen vid överföringen till text. Men samtalsformen gör ändå texten relativt lätt, framför allt med avseende på syntaxen. Ett tydligt kännetecken hos texten är också blandningen av talspråk och mer formellt språk. Slutligen är texten klart argumenterande och uttrycker en tvärsäkerhet som sägs vila på saklig grund, och i dialogen finns ingen förståelse för eller ett närmande till meningsmotståndare på den motsatta sidan.

3 Överväganden inför översättningen

Enligt Lundquist (2007:36) bör arbetet med att översätta en text vägledas av en global översättningsstrategi som avgör hur översättaren förhåller sig till källtexten. Det mest grundläggande valet står mellan en imitativ global strategi där källtextförfattarens uttryckssätt återges så troget som möjligt, och en funktionell global strategi där översättaren i stället fokuserar på den översatta textens funktion i sin nya kontext (Lundquist 2007:36). Valet av strategi handlar om måltextens frihet respektive exakthet i relation till källtexten och blir utgångspunkten för de lokala strategierna under översättningsarbetet. En imitativ strategi förknippas mest med skönlitterära texter, som ofta översätts med stor hänsyn tagen till en författares stil och ton. Samtalet i *The Road to Tyranny* har en didaktisk karaktär med

huvudsyftet att argumentera för en viss syn på världen. Sändarna vill upplysa mottagarna genom att förmedla information om både historiska processer och det nuvarande politiska läget. Denna argumenterande funktion hos texten och dess informativa karaktär användes som en överordnad princip vid översättningen, vilket gjorde att jag använde mig av en funktionell global strategi. Med denna strategi var målet att skapa en funktionell översättning anpassad till svenska mottagare intresserade av innehållet (Lundquist 2007:36). Strategin var alltså att översättningen skulle fylla samma funktion för läsare av måltexten som för läsare av källtexten, och målsättningen var i första hand att återge källtextens innehåll så exakt som möjligt.

Källtexten är ingen vetenskaplig text riktad till experter, utan mottagarna kan anses tillhöra en samhällsintresserad och bildad allmänhet. Man kan anta att texten läses för innehållets skull, och överföring av betydelse var därför det centrala vid översättningen. Av denna anledning var det inte nödvändigt att exakt behålla källtextens språkliga form, utan en viss frihet var möjlig i avseende på syntaxen. Sats- och meningsbyggnad anpassades till målspråket, och tyngdpunkten låg på att måltexten skulle fungera i pragmatiskt avseende och låta som idiomatisk svenska.

Källtexten återger ett samtal, och översättningen av den krävde att samtalsformen bevarades och inte omformades till ett utpräglat skriftspråk. Jag ville i översättningen behålla samtalstonen, vilket innebar att en viss talspråkighet fick överföras till måltexten. Genom att överföra vissa informella ord och uttryck som signalerar talspråk kunde jag förmedla att det är fråga om just tal som överförs till text. Syntaxen i måltexten utformades också för att motsvara den lediga och informella tonen i källtexten. Men samtidigt förs samtalet mellan två akademiker och skickliga skribenter som dessutom har stor vana vid att tala om akademiska och komplexa frågor. Det är alltså inte fråga om ett typiskt, vardagligt samtal, och jag försökte i översättningen behålla samma ton, med en blandning av det informella och det formella.

Eftersom källtexten är argumenterande uttrycks informationen med en ton som är långt ifrån objektivt neutral. Ingo talar om en texts expressiva funktion, som innebär att språket förmedlar känslor och där utgångspunkten är språkbrukarens subjektiva sätt att förhålla sig till ämnet (Ingo 2007:128). Källtextens argumenterande karaktär visar sig i att den innehåller subjektiva värderingar och även känslouttryck. Detta gjorde att det var viktigt att utöver denotationen uppmärksamma konnotationen hos vissa ord som hörde samman med den expressiva funktionen och alltså förmedla ordens associationsinnehåll och värdeladdning på

de ställen som källtexten uttryckte värderingar. Textens argumenterande karaktär och de frekventa värdeorden krävde alltså uppmärksamhet för att måltexten skulle innehålla motsvarande värdeladdning och förmedla talarnas subjektiva synsätt.

Vidare återfinns källtexten i en amerikansk kontext, men den tänkta svenska mottagaren kan antas vara intresserad av och förtrogen med den politiska situationen i USA. Det krävdes därför inga betydande pragmatiska ingrepp orsakade av kulturspecifika skillnader mer än vissa omskrivningar och explicitgöranden för att förklara en del fenomen och händelser som var aktuella i USA vid tidpunkten för samtalet.

Min övergripande strategi var således funktionell med tyngdpunkt på semantisk precision och ett idiomatiskt målspråk. Jag strävade efter klarhet och entydighet, både i syntaktiskt och lexikalt avseende. Den följande översättningsanalysen tar dock upp problem som dök upp när det gällde att behålla exaktheten och entydigheten i fråga om översättningen av vissa polysema ord. Dessa ord är inte facktermer som enbart har en korrekt motsvarighet i målspråket, och trots en strävan att behålla deras denotation var den funktionella aspekten ibland avgörande. Detta gjorde att pragmatiska hänsyn ibland övervägde och att fokus riktades mot språklig praxis och bruklighet i målspråket.

4 Översättningsanalys

Under översättningsarbetet uppkom en del problem som handlade om att korrekt överföra den semantiska informationen hos vissa ord och att samtidigt välja översättningsmotsvarigheter som i pragmatiskt avseende passade in i den aktuella språkliga kontexten. I denna del analyseras dessa problem utifrån tre polysema ord i källtexten, *denunciation*, *government* och *siloing (of information)*. Analysen handlar alltså om översättningsproblem på lexikal nivå och specifikt om problem med polysemi. När det gällde att finna rätt denotation för dessa ord använde jag mig till stor del av både enspråkiga och tvåspråkiga ordböcker för att klargöra ordens olika betydelser. Utöver att avgöra korrekt denotation krävdes att hänsyn togs till den språkliga kontexten för att översättningsvalen skulle fungera bra i de olika textsammanhang där de förekom.

4.1 Polysemi och betydelserelationer mellan ord i olika språk

Polysemi innebär att ett och samma ord kan uppträda med olika betydelser som är relaterade till varandra. Ett polysemt ord har olika betydelser i olika kontexter, och vid översättning kan det ibland vara problematiskt att bedöma vilken betydelse som avses i källtexten. Man bör förstå ordets alla betydelser och tolka vilken betydelse som avses i den språkliga kontexten för att sedan välja en lämplig översättningsmotsvarighet i målspråket som för fram källtextens betydelseinnehåll.

Om man ser till ett och samma språk kan man tala om att ord är synonymer till varandra, men det är i själva verket mycket sällsynt att det förekommer fullständig synonymi mellan ord inom ett språk. Det råder sällan en total överlappning mellan ord eftersom orden ska fungera i många olika situationer som visserligen liknar varandra men inte är identiska. Synonymer är inte exakt liktydiga; de delar grundläggande betydelsekomponenter, men vanligtvis finns det någon eller några betydelsekomponenter som skiljer sig åt mellan orden. Dessutom kan två eller fler ord ha ungefär samma grundbetydelse och denotera i stort sett samma referenter men ha olika konnotationer i form av värdeladdning och stilvalör. Värdeladdning syftar på om ett ord är positivt eller negativt laddat eller om det är neutralt. Stilvalören har att göra med bruklighet och avgör inom vilken överordnad stil eller språkform orden passar in eller brukar återfinnas (Holm 2020:49). Ett talande exempel är orden *hund* och *jycke*, vilka har samma denotation men skiljer sig åt gällande både värdeladdning och stilvalör.

På samma sätt som det är ovanligt med fullständig synonymi mellan ord inom ett och samma språk är det sällsynt med fullständig överensstämmelse mellan ord och uttryck i två olika språk (Enström 2016:66). Man kan ibland hitta absoluta synonymer mellan språk, särskilt om de speglar näralliggande kulturer, men det vanligaste är att orden inte är fullständigt liktydiga. Olika språk lexikaliserar omvärlden på olika sätt, vilket gör att orden täcker olika delar av verkligheten. Ord som motsvarar varandra i två språk kan ha samma grundbetydelse men ofta samtidigt ha någon särskiljande betydelsekomponent, vilket en översättare måste vara medveten om. Enström (2016:67) använder begreppet partiell ekvivalens för att beteckna den vanligaste relationen mellan ord i två språk. Denna relation kännetecknas av att det finns skillnader mellan orden så att ett ord i det ena språket motsvaras av två eller flera i det andra språket. Språken indelar ordens betydelse olika detaljerat, och många gånger dras gränserna mellan orden inte på samma sätt. Den största överensstämmelsen mellan ord i olika språk finns när orden refererar till konkreta ting, medan det finns mindre grad av överlappning när

det gäller abstrakta ord. Det är också så att ord kan motsvara varandra i ett visst sammanhang men att så inte är fallet i många andra sammanhang. Dessutom har ord ofta olika konnotationer i olika språk, så ett översatt ord som har en motsvarande denotation som ordet i källspråket kan ha en annan värdeladdning eller stilvalör. Konnotationer kan vara kraftigt kulturbundna och därför medföra svårigheter vid överföringen mellan språk. I denna del av uppsatsen ligger dock fokus på denotation snarare än konnotation.

4.2 Denunciation

Denunciation är ett polysemt ord med flera olika huvudbetydelser, varav två var aktuella vid översättningen av källtexten. När ett ord har mer än en huvudbetydelse är det långt ifrån självklart att det kan översättas till samma ord i alla de olika huvudbetydelserna. Vanligtvis krävs olika ord i målspråket för de olika betydelserna. Problemet vid översättningen var att urskilja vilken av betydelserna hos *denunciation* som avsågs när begreppet användes. När samma begrepp återfinns vid flera tillfällen i ett och samma stycke i källtexten borde det innebära att huvudbetydelsen också är densamma vid de olika förekomsterna, men under översättningsarbetet fann jag det oklart vilken betydelse som uttrycktes i källtexten och att eventuellt olika betydelser åsyftades på olika ställen i avsnittet. Begreppet förekommer i texten tre gånger som substantiv (*denunciation*) och tre gånger som verb (*denounce*).

I nätupplagan av Merriam-Websters ordbok redogörs för fem olika betydelser av verbet *denounce*, av vilka två är relevanta här: 1) *to pronounce especially publicly to be blameworthy or evil*, samt 2) *to inform against*. Det är alltså fråga om två helt skilda betydelser där den ena innebär att man offentligt fördömer och den andra att man anger någon för polisen eller någon annan myndighet. Substantivet *denunciation* definieras som *an act of denouncing; especially: a public condemnation*. I *Oxford English Dictionary* finns samma två betydelser för uppslagsordet *denounce*, och definitionerna lyder: 1) *to declare (a person or thing) publicly to be wicked or evil, usually implying the expression of righteous indignation; to bring a public accusation against*, samt 2) *to declare or make known (an offender) to the authorities; to inform against, delate, accuse*. I *Norstedts engelsk-svenska ordbok* – *professionell* förekommer samma två betydelser: 1) peka ut, stämpla; brännmärka, fördöma, [skarpt] kritisera 2) ange, anmäla brottsling. Uppslagsordet *denunciation* ger substantivformerna av samma begrepp.

Här är stycket där begreppet förekommer första gången i källtexten:

(17) Or take VOICE (the Victims of Immigration Crime Engagement), the new denunciation office at Homeland Security, where you're supposed to call up a bureaucrat in Washington if you think you've been the victim of a crime by an undocumented migrant. That's not about the migrants; it's about getting you into the habit of denouncing your neighbors. (r. 351-360)

Här förekommer substantivet i Snyders pejorativa beteckning för en avdelning på ett regeringsdepartement – *the new denunciation office at Homeland Security*. Enligt Snyder kontaktar människor departementet om de tror sig ha blivit utsatta för ett brott begånget av en papperslös migrant. Det verkar här vara betydelsen ”angiveri/ange” som avses, vilket visas tydligt genom Harris efterföljande replik:

(18) But when you put it that way – that it's not about undocumented migrants but about establishing a new kind of politics that will encourage people to inform on their neighbors [...] (r. 362-366)

Inform on kan här inte betyda något annat än ”att ange”, men samtidigt skulle det kunna vara så att Snyder uttrycker båda betydelserna när han använder begreppet *denunciation*. Här överväger dock betydelsen ”angiveri” och jag fick välja den betydelsen för att översätta *denunciation office*. Snyder menar vidare att detta handlar om att människor får som vana att *denounce* sina grannar. Här kan betydelsen fortfarande vara att ”ange” sina grannar, och det är nog den betydelsen som överväger. På grund av ordets polysema karaktär kan också den andra betydelsen ingå i ordets användning – att man får som vana att fördöma sina grannar. Men en översättning till ”fördöma” eller ”starkt kritisera” sina grannar anser jag vara mindre lyckad eftersom det inte handlar om något offentligt fördömande, utan fortfarande rör sig om anklagelser. Däremot är ”peka ut” ett annat uttryck som motsvarar denna betydelse och som upptas i *Norstedts engelsk-svenska ordbok – professionell* under samma delbetydelse som ”fördöma”. I *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien (SO)* definieras ”peka ut” som ’tydligt ange (ngn) som ansvarig för viss handling’. Det innehåller inte betydelsekomponenten ’att anmäla någon till en myndighet’, men ”peka ut” delar flera betydelsekomponenter med ”ange”, vilka inte finns hos ordet ”fördöma”. ”Peka ut” ligger betydelsemässigt någonstans mitt emellan ”ange” och ”fördöma” och kan kanske sägas förmedla något av båda betydelserna. Jag valde därför det uttrycket i styckets sista mening, och min översättning blev:

(19) Eller ta VOICE (Victims of Immigration Crime Engagement), den nya angiveribyrån på departementet för inrikes säkerhet, där det är meningen att man ska ringa en byråkrat i Washington om man tror att man råkat ut för ett brott begånget av en papperslös migrant. Det handlar inte om migranterna. Det handlar om att man ska få för vana att peka ut sina grannar.

Längre fram i texten finns en mening som innehåller både substantivet *denunciation* och participet *denouncing*:

(20) With regard to denunciation, whether it's the administration or the citizens doing the denouncing, I think people half understand what they're doing. (r. 386-390)

I den här meningen är betydelsen ”fördömande” mer påtaglig, och med *denunciation* avses här nog inte ”angivelser” eftersom det talas om att både regeringen och vanliga människor är aktörer. Snyder tar här på nytt upp begreppet och fortsätter alltså att tala om ett fenomen han redan nämnt. Eftersom jag översatte *denouncing* (r. 359) med ”peka ut” använde jag här substantivformen av samma uttryck för att få fram kopplingen till det tidigare stycket där *denouncing* förekommer. Jag ville också få fram att det här nog handlar om ett offentligt fördömande, och jag använde därför båda uttrycken som översättning. Jag behövde också göra en explicitering – ”fördömandet av grupper”. Utan detta tillägg blir meningen otydlig och otymplig. När *denouncing* förekommer lite senare i meningen använde jag ”fördömer” eftersom jag anser att denna betydelse av begreppet överväger i den här meningen, och ”fördömandet” har introducerats tidigare i meningen som en utvidgning av ”utpekandet”. Min översättning blev därför:

(21) När det gäller utpekandet och det offentliga fördömandet av grupper, antingen om det är regeringen eller invånarna som fördömer, tror jag att folk till hälften förstår vad de gör.

Även nästa gång ordet förekommer, nu som verb, kan det vara fråga om båda betydelserna:

(22) If you've denounced somebody, you get praised for doing it and maybe you get the first crack at their property, or whatever. (r. 391-394)

Man kan kanske få beröm och belöningar både för att ha angett någon, alltså anmält någon till en myndighet, och för att offentligt ha fördömt någon. I stället för att använda något av dessa uttryck som översättning valde jag återigen ”peka ut” eftersom det är vagare än ”ange någon”, som blir för specifikt och är kanske inte enbart det som åsyftas i Snyders replik. Det låter också smidigare än ”om man fördömt/brännmärkt/kritiserat någon får man beröm för det...”. Återigen fungerar ”peka ut” som ett lämpligt uttryck som innehåller något av båda betydelser, och min översättning blev:

(23) Om man pekat ut någon får man beröm för det, och kanske får man första tjing på deras egendom, eller vad det nu kan vara.

Sista gången *denunciations* förekommer i texten är när Snyder talar om processer som hotar demokratin och som får människor att förändras i moraliskt hänseende:

(24) And that there are processes by which civil servants and citizens get drawn in, with denunciations, for example [...] (r. 402-405)

Här översatte jag först *denunciations* med ”angivelser och utpekanden”, eftersom angivelser skulle kunna utgöra konkreta handlingar som människor utför om de dras med i den process som Snyder varnar för, och betydelsen fanns också med när det gällde verksamheten på *the new denunciation office at Homeland Security*. Jag valde dock bort ”angivelser” i översättningen eftersom det knappast beskriver det mest omfattande demokratiproblemet, vilket snarare kan antas vara fördömandet av grupper. Jag transponerade *denunciations* till två verb, och återigen valde jag ”peka ut” och ”fördöma” eftersom jag anser att dessa begrepp bäst överför betydelsen i källtexten och för att de använts tidigare i måltexten och därmed har en textbindande funktion:

(25) Och att det finns processer som får statstjänstemän och vanliga medborgare att dras med, till exempel genom att peka ut och fördöma grupper [...]

Det fanns alltså i fallet med *denunciation/denounce* en del problem när det gällde att avgöra vilken av ordets två olika betydelser som var den som skulle överföras till måltexten. Det fanns svårigheter när det gällde att uttolka om det var båda betydelserna som fördes fram genom användningen av ordet i källtexten, eller om det bara var fråga om den ena betydelsen och vilken den i så fall var. Man kan säga att jag till viss del löste problemet på några ställen genom en dubblering där jag som översättningsmotsvarighet använde två begrepp (”peka ut” och ”fördöma”) som tillsammans innehåller komponenter från båda betydelserna.

4.3 Government

Begreppet *government* skapade vissa svårigheter vid översättningen på grund av ordets polysema karaktär som medförde problem när det gällde att finna den mest adekvata översättningsmotsvarigheten i en given språklig kontext. *Government* är ett exempel som tydligt visar på hur olika språk lexikaliserar verkligheten på olika sätt. I det här fallet handlar det om ett abstrakt ord som har att göra med hur ett lands statsförvaltning ser ut och om hur olika länder benämner sina institutioner.

I källtexten refererar ordet varje gång till *government* som institution och inte till en form av statskick. I nätupplagan av Merriam-Websters ordbok upptas två betydelser av *government* som är relevanta vid översättningen av källtexten. Den första är: *the body of persons that constitutes the governing authority of a political unit or organization, such as: the officials comprising the governing body of a political unit and constituting the organization as an active agency*. Ordboken definierar därefter *Government* (med stor bokstav) som *a small group of persons holding simultaneously the principal political executive offices of a nation or other political unit and being responsible for the direction and supervision of public affairs*. Denna betydelse motsvaras av det svenska ordet ”regering”, alltså den institution som är den högsta styrelsen för ett land och som utgörs av en ministär. Den andra betydelsen av *government* förklaras så här i Merriam-Websters ordbok: *the organization, machinery, or agency through which a political unit exercises authority and performs functions*. Här motsvaras *government* främst av ”stat” eller ”statsmakt”. I *SO* definieras ”stat” som ”(sammanfattningen av) ett lands regering och de centrala verk och myndigheter som är direkt underställda den”.

Det svenska ord som ligger närmast till hands som översättning av *government* är ”regering”. Problemet är dock att de två begreppen befinner sig på olika hierarkiska nivåer, eftersom *government* är ett överordnat begrepp som innefattar mer än ”regering”. Ingo skriver om fyra typer av förhållanden mellan semantiskt närbesläktade ord (Ingo 2007:91). Ett av dessa förhållanden är inklusion, som representerar just den hierarkiska ordningen gällande betydelse. Vissa ord i ett betydelsefält är sådana att deras betydelse inkluderas hos ett ord högre upp i hierarkin. Extensionen för ordet *government* är vidare än för ordet ”regering”, som täcker ett mindre område av det semantiska fältet. Det omvända förhållandet gäller för ordet ”stat”, som är ett vidare begrepp än *government* och kan ha en betydelse angränsande till ”samhälle”. Ingo (2007:91) menar att det för översättaren gäller att finna översättningsmotsvarigheter på samma hierarkiska nivå som motsvarande ord i källtexten, och att man alltså helst bör använda begrepp som är lika specifika eller lika generella i målspråket.

Ingo beskriver överlappning som en annan typ av semantiskt förhållande. Överlappning innebär att olika ords betydelser täcker varandra i olika hög grad. Orden kan här ha i stort sett samma betydelse, men den är aldrig exakt densamma. Det finns för det mesta någon eller några särskiljande betydelsekomponenter som omöjliggör ett helt fritt utbyte av orden i en konkret text. Trots detta kan ord med överlappande betydelse i vissa kontexter vara fullt utbytbara sinsemellan (Ingo 2007:92). Betydelsen hos *government* överlappar med betydelsen

hos ”regering”, och i vissa kontexter motsvarar orden varandra ganska exakt. I andra kontexter finns en större överlappning i betydelse mellan *government* och ”stat(smakt)”, vilket kräver en översättning som motsvarar det senare begreppet.

Det finns inget svenskt ord på samma hierarkiska nivå som *government* och som motsvarar dess olika betydelser, och vid översättningen av källtexten framkom att betydelsen ibland låg närmare svenskans ”regering” och att den ibland var vidare.

Begreppet förekommer första gången i följande mening:

(26) And that’s a familiar form of politics, because it relieves Mr. Trump, and the government in general, of any obligation to actually address the challenges of globalization [...] (r. 335-339)

Här talas det om Donald Trump som en del av *the government* i allmänhet. Det handlar om landets styrande politiker, men det krävs ett vidare begrepp än ”regeringen”, som bara betecknar en ministär. Därför låter det inte korrekt att översätta med ”Trump och regeringen i allmänhet”. Jag översatte meningen så här:

(27) Och detta är en välbekant form av politik eftersom den befriar Trump, och politiker i allmänhet, från alla förpliktelser att verkligen ta itu med globaliseringens utmaningar [...]

Ordet ”politiker” är mer generellt och har en vidare extension än *government*. Man skulle eventuellt kunna göra något tillägg, som ”de styrande politikerna”, eftersom det här handlar om politiker som är en del av regeringsmakten. Dock framstår ”Trump och de styrande politikerna i allmänhet” inte som smidig svenska. *Government* skulle här också kunna översättas med exempelvis ”statsmakt”, ”landets styrelse” eller ”statsstyrelse” för att få fram en mer precis denotation. Men utifrån min funktionella strategi har jag valt ett uttryck som låter mer naturligt på svenska, och jag har lagt tyngdpunkten på vad som låter pragmatiskt korrekt. En översättning som ”Trump och statsmakten i allmänhet” låter inte som ett uttryck en svensk språkanvändare skulle använda i ett samtal. Även om ordet ”politiker” saknar betydelsekomponenter som finns hos begreppet *government* – att de är de styrande politikerna som ingår i regeringsmakten – anser jag alltså att ”politiker i allmänhet” är en tillfredsställande lösning utifrån min globala strategi.

Även i följande mening är ordet ”regering” för snävt för att kunna fungera bra som en översättning av *government*.

(28) And while we’re doing that, we’re forgetting about what the government is failing to do for us – namely, to enable us to prosper. (r. 342-345)

Det är nog inte enbart regeringen med dess ministrar som åsyftas här, utan återigen är begrepp som ”statsmakten” eller ”statsförvaltningen” betydelsemässiga motsvarigheter. Dessa ord skulle dock bli klumpiga i måltexten, och i det här fallet anser jag att ”staten” framstår som den mest naturliga och idiomatiska översättningen till svenska. Utifrån *SO*:s definition av en av betydelseerna hos ”stat” – (sammanfattningen av) ett lands regering och de centrala verk och myndigheter som är direkt underställda den – ligger betydelsen nära den som kan antas uttryckas i källtexten. ”Staten” används ofta i svenska, och risken är nog liten för att en svensk läsare skulle misstolka betydelsen och utifrån källtextens amerikanska kontext läsa in betydelsen ”delstat”. Min översättning av meningen blev alltså så här:

(29) Och medan vi gör det glömmet vi bort det som staten misslyckas med att göra för oss, nämligen att göra det möjligt för oss att blomstra.

Government förekommer tredje gången i källtexten i följande mening:

(30) But when you put it that way – that it’s not about undocumented migrants but about establishing a new kind of politics that will encourage people to inform on their neighbors – that seems to attribute some kind of nefarious intent to the current government. (r. 364-370)

I det här fallet ansåg jag att ”regeringen” var det bästa översättningsalternativet.

Adjektivattributet *current* används här för att referera till den dåvarande regeringen som leddes av Donald Trump. Som framgått har *government* ofta en vidare betydelse än svenskans ”regering”, och även här syftar ordet på mer än Donald Trump och hans ministrar. Men i ovanstående mening framstår betydelsen som snävare än i de föregående exemplen och min översättning blev:

(31) Men när du formulerar det så – att det inte handlar om papperslösa migranter utan om att införa en ny sorts politik som uppmuntrar människor att ange sina grannar – tycks det tillskriva den nuvarande regeringen någon slags ondskefull avsikt.

Ett alternativ skulle kunna vara att översätta *the current government* till ”den nuvarande politiska ledningen” för att få ett något vidare och samtidigt vagare begrepp än ”regeringen”, men jag anser ändå att ”regeringen” är det mest naturliga uttrycket på svenska i detta exempel.

Vid översättningen av det polysema ordet *government* aktualiserades problem som har att göra med denotation. Ordet har ingen motsvarighet i svenska som täcker samma nivåer i betydelse. I dessa fall fick jag utifrån den språkliga kontexten i källtexten försöka uttolka vilken betydelsenivå som ordet uttryckte för att kunna välja den närmaste motsvarigheten på svenska i fråga om denotation. Men det var också viktigt att utifrån ett pragmatiskt perspektiv

välja de översättningsmotsvarigheter som var mest funktionella, alltså de uttryck som låter mest naturliga på svenska och som används mest. Dessa lokala strategier, som användes i enlighet med min globala strategi, innebar att funktionalitet var viktigare än att översätta ordet *government* med begrepp som fick denotationen att alltid exakt överensstämma mellan källtext och måltext.

4.4 Siloing of information

Siloing of information är ett centralt begrepp när det gäller källtextens innehåll och är temat för avsnitt 8. Begreppet är ett bildligt uttryck och utgör en överförd betydelse av ordet *silo*, som har samma grundbetydelse som det svenska ordet ”silo”. Bildliga uttryck och betydelseöverföring är en vanlig typ av polysemi. Språk kännetecknas av en utvidgande tendens, som innebär att ”ord alltid kan finna nya användningsområden, dyka upp i nya men besläktade kontexter, börja användas på nya sätt. Denna tendens är kärnan i begreppen polysemi [...] och betydelseförändring” (Holm 2020:67).

Problemet handlade här först om att klargöra vilken betydelse uttrycket *siloing of information* har i källtexten och sedan att undersöka om det finns en vedertagen motsvarighet på svenska av det bildliga uttrycket. Nätupplagan av *Oxford English Dictionary* tar endast upp substantivformen av ordet *silo*, och definitionen innehåller endast samma betydelse som svenskans ”silo”. *Norstedts engelsk-svenska ordbok – professionell* ger också som enda översättning ”silo”. I nätupplagan av Merriam-Websters ordbok upptas som en betydelse av verbet *silo* den betydelse som uppenbarligen uttrycks i källtexten: *to isolate (someone or something, such as a grouping or department) in a way that hinders communication and cooperation with others: to place (someone or something) in an isolated silo*. Här refereras genom det sista ordet till substantivet *silo* med den specifika definitionen: *an isolated grouping, department, etc., that functions apart from others especially in a way seen as hindering communication and cooperation*. Den här betydelsen av *silo*, en isolerad enhet som fungerar åtskild från andra enheter på ett sätt som försvårar kommunikation och samarbete, är en överförd, bildlig betydelse av ordets ursprungliga betydelse – ett magasin för spannmål eller grönfoder. Definitionen av den ursprungliga betydelsen i Merriam-Websters ordbok innehåller frasen *usually sealed to exclude air* vilket visar på hur den överförda betydelsen kan ha uppkommit. I nätupplagan av *American Heritage Dictionary* finns en snarlik betydelse av substantivet *silo*: *each of the various departments, groups, or processes within a business*

or organization where work is done in isolation apart from the others. Här preciseras betydelsen med att den isolerade enheten eller processen förekommer inom ett företag eller organisation. Om man utgår från ordböckerna kan man konstatera att det bildliga uttrycket *siloing* kan sägas vara lexikaliserat eftersom det finns upptaget i både Merriam-Websters ordbok och *American Heritage Dictionary*.

Lexikaliserade bildliga uttryck motsvarar sällan varandra i olika språk och kan därför ofta inte översättas bokstavligt. I det här fallet finns dock i *IT-ord* (IDG:s ordlista över it-termer) *information silo* upptaget med den svenska översättningen ”informationssilo”. Betydelsen anges som ”kritisk beteckning på informationsresurser som bara är åtkomliga för ett fåtal personer, eller bara för en viss avdelning i en organisation. (Informationen är inte åtkomlig i sidled.)” Ordet ”informationssilo” används alltså för att referera till organisationer och betecknar bristande samordning och kommunikation mellan organisationens olika avdelningar, i synnerhet när det gäller it-system. I *Nationalencyklopedin* finns inte ordet ”informationssilo” upptaget, och begreppet verkar inte användas med den betydelse som finns i källtexten, utan enbart i fråga om it-system inom organisationer. Därför kunde jag inte använda samma bild i översättningen och valde att inte använda ”informationssilo”.

Att översätta bildspråk med samma bild är också mycket mer förknippat med litterära texter som innehåller nyskapade bilder och där översättaren har en överordnad imitativ strategi. Om man utgår från en funktionell global strategi, vilket jag gjort för översättningen, kan man enligt Lundquist (2007:91) välja att översätta med en annan, ekvivalent bild, eller välja bort bildspråket och översätta med den konkreta betydelse som ordet eller uttrycket har i den givna kontexten. I sin analys av översättning av skönlitterärt bildspråk använder Lindqvist begreppen bildersättning och bildförlust för att beteckna dessa två strategier (Lindqvist 2005:122-123).

När det gäller den konkreta betydelsen är det som åsyftas med *siloing of information* att människor tar del av olikartad information, vilket försvårar kommunikationen dem emellan. Utifrån ordboksdefinitionen av *silo* framgår det inte om uttrycket innefattar betydelsen att människor ges specifik riktad information och alltså är passiva mottagare, eller om de är aktörer som själva väljer den information de tar del av. Ordet denoterar bara en skillnad när det gäller informationen som människor tar del av. Om man väljer bort bildspråket kan man utifrån den konstaterade betydelsen av *siloing* eventuellt tänka sig översättningar som ”åtskiljande av information”, ”uppdelning av information”, ”separering av information” eller

”differentiering av information”. Men inga av dessa synonymer till ordboksdefinitionen av *siloining* fungerar bra i en översättning. Som exempel kan tas meningen:

(32) But there’s a siloining of information whereby some people think, “okay, a Russian connection is bad for Trump, so therefore it must have been manufactured by his enemies.” (r. 685-689)

En översättning som utgår från ordboksdefinitionen skulle kunna vara:

(33) Men det sker en uppdelning/separering/differentiering av information, vilket gör att vissa kan tänka: ”En rysslandskoppling är dåligt för Trump, så därför måste det vara ett påhitt av hans motståndare.”

En sådan översättning låter inte särskilt lyckad i pragmatiskt avseende, och det krävs något annat begrepp eller en annan konstruktion. Jag valde här att göra en omskrivning och översatte meningen till:

(34) Men människor tar del av olikartad information, vilket gör att vissa kan tänka: ”En rysslandskoppling är dåligt för Trump, så därför måste det vara ett påhitt av hans motståndare.”

I stället för att något ”sker” med informationen har satsen med participet *siloining* skrivits om till en mer förklarande sats med ett animat subjekt som ”tar del av olikartad information”. Här används alltså en parafra, och det är fråga om en bildförlust eftersom betydelsen finns kvar men inget bildspråk används.

Den bildliga betydelsen av *siloining of information* härstammar uppenbarligen från beskrivningar av it-system inom organisationer, och uttrycket framstår som modernt och nutida. Ett motsvarande aktuellt begrepp på svenska skulle kunna vara ”filterbubbla”, som också är ett bildligt uttryck. Ordet har helt nyligen (maj 2021) upptagits i *SO* och definieras som en anpassad sfär som skapas kring en persons internetanvändande som gör att internetinnehåll anpassas till tidigare sök- och surfvanor. I *Nationalencyklopedin* definieras ”filterbubbla” som ”det tillstånd som uppstår när internetanvändare isoleras från information som går emot en åsikt eller övertygelse”. Ordet syftar alltså på ett fenomen som har att göra med internetanvändning – att sökmotorer och sociala medier anpassar den information en användare får på internet. I källtexten åsyftas dock information mer generellt, och jag valde därför att inte använda ”filterbubbla” i översättningen. Jag tyckte dock att ”bubbla” var ett lämpligt ord i sammanhanget – *siloining of information* kan motsvaras av att människor lever i en ”bubbla” av information. Ordet ”informationsbubbla” är inte lexikaliserat om man utgår från *SO* och *Nationalencyklopedin* där det inte finns upptaget, men jag valde att använda det på några ställen i måltexten för att undvika att betydelsen enbart skulle omfatta information på internet. Eftersom ordet är ett bildligt uttryck blir översättningen en bildersättning där en

annan bild än den i källtexten används. ”Informationsbubbla” är också ett bildligt uttryck som knappast kan misstolkas och vars betydelse en läsare kan antas förstå. Här är ett exempel på en mening där jag ansåg att ordet ”informationsbubblor” var det bästa alternativet som översättning:

(35) Now, if that’s not you, but you still think Russian meddling is not an issue, it’s probably an information-siloing problem [...] (r. 670-673)

I min översättning har participet *information-siloing*, som är attribut i en nominalfras, transponerats till ett substantiv i plural som ingår i ett prepositionsattribut:

(36) Om man inte har dessa värderingar men ändå förnekar att rysk inblandning är ett problem handlar det antagligen om dilemmat med informationsbubblor [...]

Här är ett annat exempel där jag använde bildersättningen, som är ett substantiv som medför en transposition av participet *siloing*:

(37) People who discount Russia’s influence will simply view what you said as a symptom of your own siloing. (r. 707-709)

(38) De som inte tror på en rysk påverkan skulle helt enkelt uppfatta det du just sa som ett symptom på din egen informationsbubbla.

I enlighet med min funktionella globala strategi har jag valt att översätta begreppet *siloing of information* på olika sätt i måltexten. Utifrån strategin krävdes varken en imitativ upprepning av bilden i källtexten, eller en upprepning av något annat bildligt uttryck som motsvarar begreppet, utan pragmatiska hänsyn var det viktigaste vid översättningen. Därför kunde jag också välja att på något ställe ersätta bilden och på andra ställen avstå från att använda ett bildligt uttryck.

5 Avslutning

De största svårigheterna under översättningsarbetet utgjordes av den polysema karaktären hos vissa ord, av vilka tre har tagits upp i analysen. Polysemi handlar om flera, relaterade betydelser hos ett och samma ord, och vid översättning kan det bli problematiskt att bedöma vilken betydelse som avses. Det krävs att man förstår ordets alla betydelser, och jag konsulterade därför noggrant flera ordböcker för att få klarhet i ordets möjliga denotation. Det krävs också att man tolkar betydelsen i den givna språkliga kontexten och väljer en lämplig översättningsmotsvarighet i målspråket som för fram källtextens betydelseinnehåll. Detta kan

ibland vara svårt, och analysen visade på att mer än en betydelse av ett ord kunde tolkas in i källtexten. En av dessa betydelser kunde bedömas som den övervägande och därmed styra valet av översättningsmotsvarighet. I något fall valde jag att i måltexten föra fram två olika betydelser av ett polysemt ord i källtexten.

Utöver att bedöma betydelsen i källtexten krävdes det också att jag översatte ord utifrån främst pragmatiska överväganden. Orden i analysen är inte facktermer utan allmänord tillhörande en samhällsvetenskaplig och politisk domän, och det gjorde att hänsyn framför allt fick tas till vilka uttryck som brukar användas och som låter mest naturliga på målspråket i dessa sammanhang. Det gjorde också att omskrivningar och transpositioner krävdes i översättningen. Min överordnade funktionella strategi, tillsammans med ordens polysema karaktär, ledde till dessa pragmatiska lösningar som innebar att ett och samma ord i källtexten krävde olika översättningsmotsvarigheter på olika ställen i texten.

Källförteckning

Primärkälla

Harris, Sam, 2020: *Making Sense. Conversations on Consciousness, Morality and the Future of Humanity*. London: Bantam Press.

Sekundärkällor

Adler, Peter, 2017: Vad USA borde lära sig av Europas misstag. I *Svenska Dagbladet* 10 april 2017. www.svd.se/vad-usa-borde-lara-sig-av-europas-misstag.

Enström, Ingegerd, 2016: *Ordens värld. Svenska ord – struktur och inläring*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag.

Gelin, Martin, 2017: Det verkliga hotet är kriget mot fakta. I *Dagens Nyheter* 11 oktober 2017. www.dn.se/kultur-noje/det-verkliga-hotet-ar-kriget-mot-fakta/.

Hellspong, Lennart, Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Holm, Lisa, 2020: *Semantiska grundbegrepp*. Kompendium. Lund: Lunds universitet.

Ingo, Rune, 2007: *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.

Lagerholm, Per, 2008: *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur.

Lindqvist, Yvonne, 2005: *Högt och lågt i skönlitterär översättning till svenska*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag.

Lundquist, Lita, 2007: *Oversættelse. Problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.

Norstedts, 2010: *Norstedts engelsk-svenska ordbok – professionell*. Stockholm: Norstedts Förlagsgrupp.

Elektroniska källor

American Heritage Dictionary of the English Language. (18 maj 2021) <https://www.ahdictionary.com>.

IT-ord. (6 maj 2021) <https://it-ord.idg.se>.

Merriam-Webster. (6 maj 2021) <https://www.merriam-webster.com>.

NE. *Nationalencyklopedin*. (6 maj 2021) <https://www.ne.se/uppslagsverk>.

Oxford English Dictionaries. (6 maj 2021) <https://www-oed-com.ludwig.lub.lu.se>.

Svenska Akademien. *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*. (18 maj 2021)
<https://svenska.se>.